



## *200 let Národního muzea*

Národní muzeum provází svou existencí český národ a později i Československou a Českou republiku již dvě stě let. Jeho úloha se během tohoto dlouhého období několikrát výrazně změnila. Asi nejvíce je ceněn podíl NM na úspěšném znovuprobuzení českého národa v 19. století, kdy jeho úkolem nebylo nic menšího nežli prokázat životaschopnost samostatné české (národně i jazykově) vědy, což se nepochybně dařilo i díky vlivu významných osobností našich přírodních i společenských věd té doby. Nelze jmenovat všechny, vzpomeňme jen ty z nejvýraznějších, jakými byli např. František Palacký, Jan Erazim Vocel či Antonín Frič. Koneckonců jedním z projevů národně-obrozeneckých snah bylo i založení Časopisu společnosti vlastenského Museum v Čechách (dnešní ČNM), jehož 190. výročí jsme si na tomto místě připomínali v loňském roce.

Muzeum pak i v následujících letech a desetiletích plnilo hned několik poslání: soustavně budovalo sbírky a podařilo se tak vytvořit v evropských poměrech ne zcela obvyklé muzeum se zastoupením přírodovědných i společenskovědních sbírek, vědecky je zpracovávalo a sloužilo také jako významná osvětová instituce. NM se dočkalo i několika závažných vnitřních změn, když se z muzea vlastněného soukromou Společností vlastenského muzea Království českého přesunulo do majetku a správy Země české a později v roce 1949 bylo postátněno. V rukou státu pak zůstalo až do současnosti.

Již od samých počátků zrcadlil vývoj Národního muzea události velké politiky a ještě výrazněji to platilo po roce 1891, kdy byla slavnostně otevřena muzejní budova v čele dnešního Václavského náměstí. Od té chvíle bylo NM s děním v centru hlavního města takřka organicky propojeno a dějiny procházely v jeho bezprostřední blízkosti, připomeňme vznik samostatné Československé republiky, boje květnového povstání v roce 1945, sebeupálení Jana Palacha či vzrušené události listopadu a prosince 1989. Muzeum bylo probíhajícím vývojem přirozeně měněno, někdy intenzivně a okamžitě, jindy zas plíživě a nenápadně, samo se však snažilo, pokud to bylo možné, přímému politickému angažmá vyhybat.

Národní muzeum si vydobýlo za dlouhou dobu své existence domácího i mezinárodního respektu jako významná paměťová instituce, což by nikdy nebylo možné bez osobního nasazení jeho pracovníků od čelných představitelů přes kurátory sbírek až k příslušníkům správního muzejního aparátu. V obzvláště vypjatých chvílích prokázali někteří zaměstnanci muzea i velkou osobní statečnost činností v revolučních hnutích či při odbojové činnosti, povětšinou je však obraz muzea tvořen každodenní drobnou prací muzejních zaměstnanců.

V roce 2018 bylo výročí založení Národního muzea různým způsobem připomínáno a při této příležitosti se také historická muzejní budova znovu zaskvěla ve své původní kráse po

několikaleté důkladné rekonstrukci. Vraťme se však nyní na počátek existence naší instituce a připomeňme události a osobnosti, které stály u zrodu NM, z pohledu, jemuž zatím nebyla v literatuře věnována větší pozornost.

Dne 15. dubna bylo podepsáno provolání *An die vaterländischen Freunde der Wissenschaften*, které je považováno za zakládací dokument Národního muzea – tehdy ještě Vlastenského musea království Českého (Vaterländisches Museum des Königsreichs Böhmen).

V Archivu Národního muzea, ve fondu Registratura Národního muzea, se dochoval v několika různých vyhotoveních. Nejstarší je původní koncept z 10. dubna 1818, psaný drobným úhledným rukopisem autora textu – českého šlechtice Františka Josefa hraběte z Klebelsbergu. Stejně datum nese i čistopis psaný jinou rukou, který mohl být předlohou pro tištěné vydání.<sup>1</sup> Dne 11. dubna hrabě Klebelsberg napsal ještě výzvu k podpoře zakládaného Muzea v penězích nebo materiálech, dochovanou také v jeho vlastnoručním konceptu a v čistopise. Dne 12. dubna byly oba dokumenty předány do tisku.<sup>2</sup> V tištěné podobě pak česká vlastenecká šlechta provolání předložila ve středu 15. dubna 1818 ke schválení nejvyššímu purkrabímu Františku Antonínovi hraběti Libštejnskému z Kolovrat, který svým podpisem návrh na zřízení nového muzea potvrdil.<sup>3</sup> Text byl následně zveřejněn v denním tisku, 18. dubna původní německá verze v nepolitické příloze Krameriových Pražských novin, 25. dubna 1818 pak český překlad Josefa Jungmanna Vlastenským přátelům věd umění milovným.<sup>4</sup>

Návrh provolání a dalších ustavujících dokumentů Národního muzea hrabě Klebelsberg vypracoval s podporou svých příbuzných – Kašpara hraběte Šternberka, vzdělaného přírodovědce, prvního prezidenta muzejní Společnosti, a Františka hraběte Šternberk-Manderscheida.

Založení a počátky Muzea byly již mnohokrát popsány,<sup>5</sup> takže zde nebudeme opakovat známé okolnosti. Zmíníme však příbuzenské vztahy jmenovaných tří zakladatelů, o nichž se v literatuře traduje, že byli bratrance. Příbuzenství obou Šternberků bylo ve skutečnosti vzdálenější. František Josef hrabě Šternberk-Manderscheid (1763–1830) pocházel z tzv. damiánské větve a Kašpar Maria hrabě Šternberk (1761–1838) z tzv. leopoldinské větve starobylého českého rodu pánů ze Šternberka. Jejich nejbližším společným předkem byl Františkův prapradědeček a Kašparův pradědeček Oldřich Adolf Vratislav ze Šternberka (1627–1703), významný diplomat a dlouholetý nejvyšší purkrabí Českého království. Skutečnými bratrance byli Kašpar Šternberk a František Josef Klebelsberg (1774–1857). Kašparova matka Marie Anna Josefa (1725–1790) a matka Františka Josefa Klebelsberga Antonie (1736–1799) byly sestry. Jejich otcem, dědečkem obou bratranců, byl další

1 Archiv Národního muzea (dále ANM), Registratura Národního muzea (dále RNM), sign. A1/2, 10. 4. 1818, koncept, rkp., 3 ll.; čistopis, rkp., 3 ll.

2 ANM, RNM, sign. A1/3: 11. 4. 1818, rkp., 1 list; rkp., dvojlist; 12. 4. 1818 úřední záznam, že oba spisy byly podepsány a poslány do tisku, rkp., 1 list.

3 ANM, RNM, sign. A1/4, 15. 4. 1818, tisk, dvojlist.

4 ANM, RNM, sign. A1/6, Nichtpolitischer Anhang zur kaiserl. königl. privil. Prager Zeitung, Nro XXXXV, tisk, dvojlist. České vydání se v RNM nedochovalo.

5 Podrobně Josef HANUŠ, *Národní museum a naše obrození. K stoletému jubileu založení musea I. Kulturní a národní obrození šlechty české v XVIII. a v první polovině XIX. století. Jeho význam pro založení a počátky musea*, Praha, 1921; nověji Karel SKLENÁŘ, *Obráz vlasti. Příběh Národního muzea*, Praha, 2001.

významný představitel české zemské správy, nejvyšší purkrabí Filip Nerius Krakovský z Kolovrat (1688–1773). Ale to ještě není vše: nejmladší sestra Marie Kateřina Krakovská z Kolovrat (1747–1812), provdaná za Františka Josefa hraběte Libštejnského z Kolovrat, byla matkou nejvyššího purkrabího Františka Antonína (1778–1861), který svým dvěma bratranceům povolání podepsal.<sup>6</sup>

Muzeum, vlastněné a spravované soukromou Společností Vlastenského muzea v Čechách, bylo tedy 15. dubna 1818 fakticky založeno, začalo úřadovat a shromažďovat první sbírkové předměty. Na oficiální uznání své existence však muselo ještě dlouho čekat. Teprve 14. června 1822 rakouský císař František I. potvrdil předložené první stanovy Muzea a na základě tohoto jeho rozhodnutí vydala dvorská kancelář 19. června 1822 stvrzující dekret č. 16.764.<sup>7</sup> Oslava 200. výročí právní existence Národního muzea je tedy ještě před námi.

Společenský i kulturní vývoj naší republiky, stejně jako technologický a myšlenkový pokrok všech vědeckých oblastí staví Národní muzeum takřka nepřetržitě před nové výzvy. Je jim třeba čelit a vyrovnávat se s nimi odbornou erudicí muzejních pracovníků, zodpovědnou akviziční, vědeckou i publikační činností celé instituce a také neustávat v osvětové činnosti směřované k nejširší veřejnosti, naší i zahraniční. Při všech těchto výzvách však zároveň mějme na paměti závazek dvou století práce všech našich předchůdců.

*(Klára Woitschová, Milena Běličová)*

---

6 Národní archiv, Sbírka genealogická Dobřenského, inv. č. 464 (z Klebelsberka); inv. č. 483 (z Kolovrat); inv. č. 1085 (ze Šternberka). Viz též <http://genealogy.euweb.cz/kolowrat/kolowrat2.html>; <http://genealogy.euweb.cz/sternbg/sternbg5.html>; <http://genealogy.euweb.cz/sternbg/sternbg6.html> /accessed 2018-01-11/.

7 ANM, RNM, sign. A1/47, oznámení C. k. gubernia, 19. 7. 1922, rkp., dvojlist.



*Kašpar Maria hrabě Šternberk, olejomalba, autor Alexander Clarot, Praha, 1838, H2-011.808, foto Radovan Boček.*



*František Josef hrabě Klebelsberg, litografie,  
autor Josef Kriehuber; Vídeň, 1835, H2-191.302,  
foto Jana Kuřiková.*



*František Antonín Libštejnský z Kolovrat,  
H2-060.781, olejomalba, Johann Nep. Ender,  
Viedeň, 1839, foto Radovan Boček.*



*František Josef hrabě Šternberk-Manderscheid,  
olejomalba, autor Josef Lavos, Vídeň, 1836 až  
1839, H2-011.813, foto Radovan Boček.*

An die  
**Vaterländischen Freunde der Wissenschaften.**

Die angenehme Ueberzeugung, daß in dem, von Sr. Majestät dem Kaiser meiner Leitung huldreichst anvertrauten Königreiche Böhmen alles gemeinnützige Schöne und Große gedeihet, und der mit von einigen Freunden des Vaterlandes und der Wissenschaften mitgetheilte Plan zur Gründung eines vaterländischen Museums für Böhmen sind die Veranlassung dieses Aufrufs.

Die Geschichte aller Völker bezeichnet Epochen, in welchen die, durch lange Stürme aufgeregte, nach außen wirkende Kraft der Nationen bei wieder eingetretener Ruhe auf sich selbst zurückgeführt, die in dem Sturm der Zeiten verwahrlosten Künste wieder versöhnt, und Künste und Wissenschaften zur hohen Blüthe emporgehoben hat.

Unsere vaterländische Geschichte zeigt uns, was Kaiser Karl der Vierte, Stifter der prager Universität, und ihr erster Kanzler der fromme und gelehrte Erzbischof Arneſtus für die Wissenschaften im Vaterlande geleistet haben, welche hohe Stufe von Ausbildung nach den Stürmen des 15. und halben 16. Jahrhunderts unter der Regierung Rudolphs des Zweyten, an dessen Hofe sich die ausgezeichnetsten Gelehrten dieser Zeit aufhielten, Böhmen erreicht hatte, und wie für Künste und Wissenschaften das wahre goldene Zeitalter eingetreten war.

Wem ist nicht im regen Andenken, wie nach geendetem 7jährigen Kriege unter der Regierung Maria Theresiens und Josephs des Zweyten ein erneuertes wissenschaftliches Streben seine Blüten entfaltete, in welcher Epoche die Gesellschaft der Wissenschaften in Prag unter dem Oberstburggrafen Karl Egon Fürsten von Fürstenberg, und später die patriotisch-ökonomische Gesellschaft gestiftet wurde.

Aber auch unter der jetzigen glorreichen Regierung Sr. Majestät des Kaisers Franz blieb das aufgeregte Streben der Nation selbst unter minder wohlthätigen Einflüssen der Zeit noch wirksam. Die böhmischen Stände begründeten ein polytechnisches Institut, das erste dieser Art in der österreichischen Monarchie, welches dem Staate bereits nützliche wissenschaftliche Jüglinge gebildet hat; durch Privatverein wurde eine Akademie bildender Künste geschaffen, die mit einer bedeutenden Gallerie und den nöthigsten Modellen zur Bildung junger Künstler ausgestattet ist, und ein Conservatorium der Musik errichtet, dessen Jüglinge schon mehrmal die Zufriedenheit des Publikums eingedrundet haben; Institute, welche auch des Beifalls und der Anerkennung höchsten Orts gewürdigt wurden.

Alle diese Anstalten waren in ihrem Kreise so wirksam, als es die Zeitumstände gestatteten, allein noch so manches bleibt zu wünschen übrig.

Noch besteht keine vollständige allgemeine böhmische Litteratur-Geschichte, keine vollständigen böhmischen Denkmäler (Monumenta Bohemica), die doch zur Erläuterung der vaterländi-

di-

Provoláni An die vaterländischen Freunde der  
Wissenschaften, tisk. 15. 4. 1818, RNM, sign. A1/4.